

Alphonse Daudet.

(† 16. decembra 1897.)

Sredi decembra minolega leta je umrl v Parizu vsemu omikanemu svetu znani pisatelj Alphonse Daudet.

Kdor bi hotel vedeti, kako je bil pisatelj v Francozih priljubljen, moral bi čitati francozke liste od 17. decembra naprej, v katerih so se dan za dnevom oglašali najimenitnejši francoski pisatelji, proslavljaje imenitnega romanopisca, bodisi, da so govorili o njem kakor človeku-uzornem, plemenitem človeku ter pripovedali zanimive dogodke iz njegovega življenja, bodi si, da so v entuzijazmu govorili o njegovih delih.

Alphonse Daudet je bil star še-le 57 let a trpel je skoro 20 let. O tej bolezní se je izrazil nekdaj: „Moje trpljenje je kakor ptič, ki seda povsod, sedaj sem sedaj tja.“

Dási se je vedelo, da je bolan, vendar je pretresla njegova nenadna smrt vse njegove prijatelje, čestilce in znance. Istega dne zjutraj, ki je bil slavnemu pisatelju zadnji, se je zdelo, da bode imel Daudet enega svojih najboljših dnevov in bil je res izredno vesel ves dan. Zvečer pa ga je sredi njegovih ljubljenih ljudi, s katerimi je baš večerjal zadela nenadna smrt. Brzo poklicana dva zdravnika nista mogla pomoči, a duhovnik je mogel ob njegovi postelji le še moliti.

Fatalistični arabski pregovor pravi: Ko bo hiša pripravljena, stopi vánjo smrt. In res so delavci komaj končali urejevati lepo, novo stanovanje, kjer je imel praznovati sè svojo ljubljeno rodbino in dvema „Saphoma“ — kakor je pisal nekemu prijatelju — z Réjane in Calvé božične praznike, ko ga je mahoma v novem stanovanji pobrala nemila smrt.

O tem pisatelju — piše Figaro — se vsaj ne more reči kakor o tolikih drugih, da je umrl pozabljen, potem ko je preživel samega sebe in ona moralna smrt je pač strašnejša od fizične. Ne, ne! on je šel od nas poln slave, poln življenja, rekli bi mladosti, klub dolgemu fizičnemu trpljenju.

Kaj treba povedati o tem ljubem pisatelju, ki je bil vedno pesnik, tudi ko je pisal prozo? Koga je treba spominjati, kako je znal pisati, slikati in peti oni mož, ki je bil nadarjen tako čudovito, čegar talent je bil še v polni moči in ime v polni luči in čegar „Sapho“, da ne govorimo nego o enem samem delu, se je naznaujala z lepaki v istem tednu, ko je pisatelj umrl, zajedno za dve pariški gledališi!

Alphonse Daudet je kot romanopisec jako originalen in jako velik. Realist je on in ne E. Zola — Zola sam se je tako lojalno izrazil enega dne ter dejal, da je bil Daudet od realizma kakor „hipnotizovan“ (Zolov izraz). On je opisoval samo, kar je videl; svoje osebe nam kaže vedno le delujoče; on ne opisuje ni enega čustva, katerega bi ne spremljal kak

miglaj, izraz lica, ali primerno kretanje. Radi tega nam ostajajo vse njegove osebe tako močno vtisnjene v spominu.

On je realist iz srca, on ljubi, on ima usmiljenje, on odpušča, on ne prezira. Obvaroval se je onega brutalnega in zaničevanja vrednega pesimizma, ki je sedaj v modi in katerega imenujemo — sami ne vedé zakaj — naturalizem.

Alphonse Daudet je skrit v vsaki svoji knjigi v kakem kotu kakor ljubeznjiv pesnik - ljubitelj malih in skromnih ljudi.

Toda on ni samo realist, on je tudi historik in sicer v romanih: „Nabob“, „Numa Roumestan“ ter „Les rois en exil“. (Kralji v progonstvu.)

Njegova knjiga Evangelist je pa največja in najglobokejša študija verskega fanatizma. Pisatelj Daudet je imel najredkejšo lastnosti osobito v svojem slogu. Nikdar ni rabil nobene oratorične fraze ali didaktičnih ritmov. Zadnji utis njegovih spisov je véasi skoro premočan tako, kakor bi ga ob času delovanja tlačilo premnogo čustev, ki morajo naposled vzkipeči.

Prelistovaje njegovo prozo, se je reklo, da se zdi, kakor bi skakale iskre izpod prstov . . . O Daudet-u se more reči, da je bil eden onih srečnih pisateljev, ki očarjajo, imel je, kar se po francosko pravi: „le charme“. Jules Lemaitre piše: Naj preidem k njegovi duši, ki je bila tako plemenita in tako nežna. Spominjati se moramo — piše imenitni literat — da najotožnejše strani napolnjene z ljubeznijo do domovine in do rodne zemlje, nam je napisal Daudet. Pozabiti se tudi ne sme, da ta mož, katerega čustvovanje in domišljija je bila tako živa, opazovanje tako drzno, da ta mož ni pri vsem tem zapustil ni ene nečiste grde strani (une seule page impure), da v tem času luksurjoznega slovstva — in če se je dotikal tudi najkočljivejših stvari — je vendar neka ponosna delikatesa zadrževala njegovo peró takó, da avtor „Saphe“ je morebiti izmed vseh naših velikih romanopiscev najbolj nedolžen. —

Francoski slovstveniki so ob njegovi smrti pokazali veliko ljubezen in udanost do nesmrtnega pisatelja. Drugi ga je hotel bolj povzdigniti od družega in vsi so pisali v enem in istem zmislu, da je bil Daudet plemenit, dober človek, vzgleden, ljubeč soprog in oče, navdušen Francoz ter velik nepopisno velik pisatelj. Naj omenim le nekatere najznamnitejše: Jules Claretie, Gaston Deschamps, Emil Zola, Maurice Barres, Henri Rochefort, Edonard Drumont, Gustav Geffroy, Paul in Victor Margueritte, Pierre Loti, Lucien Descaves itd.

Pierre Loti je poslal Figaru iz daljne Španjske prekrasen članek, v katerem se spominja prvega srečanja s slavnim pisateljem pred 18timi leti, poiskal ga je Daudet sam, ko je izšla ena prvih Lotijevih knjig; spominja se ure, ko sta bila poslednjikrat skupaj ter Doudetovega po-

gleda, katerim, se mu zdaj zdi, da mu je očital, ker ga ne bo poleg, ko ga bodo peljali k zadnjemu počitku.

— Toda, jaz nisem mogel priti — piše Loti, — in dolgo mi bode žal zato. A jaz sem eden onih, ki ne razumejo zunanjih manifestacij in če so še tako ganljive, jaz sem prav malo — *l'homme des cérémonies et des corteges* — mož ceremonij in sprevodov, in čutim se mnogo bliže njega v tej divjej samoti, nego da bi bil tam doli ter šel v velikem dirindaju množice za črnim vozom, ki nam ga odpelje.

Ob mrtvaškem odru so čuli razven sinov najznamenitejši pisatelji, pokojnikovi prijatelji. Pogreb je bil impozanten. — O smrti Dumassina — piše Lemaître — je bil sprevod tako velikansk, a bilo je vendar nekaj drugega „une autre chose“.

Svetovno znani skladatelj Massenet je skrbel za glasbeni del v cerkvi, ki je trajal čez eno uro časa.

Leon Daudet, sin Alphonsa Daudet-a, napiše knjigo o svojem očetu, v kateri ne bo govoril toliko o pisatelju, kolikor o možu, kajti nihče baje ni spoznal tako dobro duševne in srčne plemenitosti Daudetove, kakor njegov sin.

* * *

Kratke te odlomke sem pesnela iz francoskih dopisov a čitajočej o Daudetu so se mi neprenehoma vsiljevale misli o nas Slovencih.

V nas se osobito v zadnjem času mečejo imena francoskih pisateljev kar križem sem ter tja, metaje v en koš tudi najrazličnejše pisatelje. Često sem si dejala, čitaje dolge litanije priimkov francoskih pisateljev: — Non me la dai d'intendere, da si jih čital, če jih ne razločnjes, jih ne poznaš! — Osobito sem čestokrat videla Daudeta in Zola pisana skupaj, kakor bi to bilo eno in isto. In vendar kolik razloček je med Zolinimi in Daudetovimi romani! S tem pa nočem reči, da Zola ni velik, ali da je manjši od Daudeta, ne, Zola je v svojem genru jako velik in dasi ima posnemalcev v vseh velikih narodih, približal se mu vendar ni še nobeden, kamo-li ga dosegel! Vsi so, osobito nekateri Italijani, le njegove slabe, prav slabe kopije, katerih knjige imajo velavo le od danes do jutri.

Daudet in Zola sta si bila prijatelja, ker je Zola tudi plemenit, dober uzoren človek in mož, a piše „tako“, ker ve, da je le v tem genru velik, da more le v tem genru ostati nedosežen!

In še druge misli so se mi usiljevale, čitaje toliko stvari o Daudetu. Glej, sem si dejala, kako bi se morali mi Slovenci vzgledovati v Francoze! Glej, kako ima narod lahko več, celo mnoge velikih mož zajedno, a ti možje se v Francozih ne zavidajo med seboj, ne blatijo se, občujejo prijateljsko ter pošteno priznavajo drug drugemu vrline!

Kako je pa v nas? Kdor je vžil enkrat nekaj hvale in slave po

listih, misli, da je Bog ter ne priznava zraven sebe nobenega družega. Kdor ne piše kakor jaz, kdor ne hodi za mano, on ni nič, ne more biti nič! To je v nas geslo. No, nadejajmo se, da ko dorastemo, izgine ta grda napaka, ta neprijetna senca sè slovenskega obzorja. Tako hitro pa še ne izgine, ne delajmo si iluzij, kajti baš v zadnjih letih so bolj nego kedaj opravičene kitice Petra Samotarja, ki toži :

„Kako veselo vriskamo,
Če Bog nam pošlje korenjaka !
A enega pritiskamo
Čim dva nam prideta enaka“.

„Dva ščinkovca ne gnezdita
Vkup v enem vrtu — star pregovor !
Če na Parnas dva jezditata,
Grdó se gledata za lovor“.

Naše slovstvo se je še le razvilo in ako pomislimo bolje, tudi ni čudo, da se ta in oni prevzame vsled slave, kajti slava blišči, a temu blesku naš narod ni še prav vajen.

Márica.

Novi šopki.

Mila.

1.

Igriv bi rad bil val potočka,
Ko koplješ se, deklé lepo,
Da božal bi ti ude mehke,
Poljubljal nežno ti teló.

Ko greš k izpovedi, predrága,
Izpovednik bi tvoj bil rad ;
Da gledal srečen v dušo čisto
Bi tu na zemlji vsaj enkrat !

2.

Kedar ti ljubica umolkne,
S pogledi le še govori ;
Kedar načrt se velik, važen
Po teški glavi ti vali :

Tedaj noči si želi črne,
Da te zavije mrak temán, —
Sicer naj vedno sije solnce,
Povsod naj sije zlati dan.

O nepremišljena beseda !

V temó sem se obsodil sam :

Če črtežev ne snujem zoper

Trinóge, z ljubico kramljam.

Kazimir pl. Radič.

